

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

(FREE LIBRARY, PHILA. PA. U. S. A.)

Բ.

ՁԵՌԱԳԻՐ ԹԻՒ 116 — ՋՈՐՍ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ

ՆԿԱՐԱԴՐԱԿԱՆ. —

Ջեռագիրս կը բովանդակէ Զորս Աւետարանները երկսիւն, Գրաբար և հայատառ թրքերէն լեզուներով:

Թուրքի 414, որոնցմէ 10ը յատկացուած են տօնացոյցի համար, 20ը մանրանկարչութեան և 3ը դատարկ են: Մեծութիւն՝ $21.2 \times 16 \times 7.1$ սմ. և 26 տող իւրաքանչիւր էջի վրայ: Կազմ տախտակեայ, կաշեպատ: Նիւթ՝ թուղթ: Գրութիւն՝ երկսիւն, նոտրգիր. սիւնակներուն միջև զուգահեռական ուղղաձիգ գիծերով միջոց թողուած: Մանրանկարք՝ հարուստ և բարձր արուեստի գործ, 20 լման էջերու վրայ, թիւով 20 որոնցմէ 16ը գեանդուած են յաջորդաբար Աւետարաններու բնագիրներէն առաջ: Տօնացոյց — Օրացոյց՝ գեղեցկօրէն զարդարուն 10 էջք: Խորանք՝ չորս հատ իւրաքանչիւր Աւետարանի սկիզբը: Լուսանցազուրկ՝ 208 գեղեցիկ և այլազան նկարներ լուսանցքներու վրայ, որոնցմէ 76ը մանրանկարներ են աւետարանական

դէմքեր — դէպքեր ներկայացնող և մնացեալը գունաւոր զարդեր ծաղկային և կենդանային մօթիվներով: Պանպանակ՝ — թուղթ — երկու սկիզբը և հինգ վերջաւորութեան: Զոյգ կապեր կը փակեն մատենը: Թուական՝ ժէ դար: Մանօրութիւն՝ ո՛չ գրողին կամ ծաղկողին և ո՛չ ալ գրութեան թուականը յայտնի են: Սկիզբի կողքի ներքնամասին կայ հետեւեալ միակ յիշատակարանը. —

«Ակնեցի երկու եղբարք Տիրացու Ազարիա և Գասպար, որդիք Խօճայ Յոհաննանի ի Նարվերոյ, քաջ ուսեալք զբարբառ թուրքաց թարգմանեցին զԱւետարանն ի լեզու նց. ի կոստանդնուպօլիս, ի թաղն Պալատ, թվին (ԹՃԴ) 1104+551=1655, զոր յամին 1794 յուլի 16 գնեցի ի մեծն Պօլիս ի ձեռանէ Պրն. Վարդանի Աշէթեան, զրշ. 322»:

Թարգմանիչ՝ Տիրացու Ազարիա և Գասպար, որդիք Խօճայ Յոհաննանի: Հանգամանք՝ շատ լուս: Աւանդութիւն՝ ձեռագիրս հարուստ է զարդագիրերով, ոսկեայ տառերով կարմիր ընդգծումներով ու գունաւոր ծաղկային մօթիվներով: Բնութը, մանրանկարներուն հետ միասնաբար կը ներկայացնեն արուեստի նմոյշ մը հին Բիւզանդական նկարչական ոճի հետեւողութեամբ: Զարդերուն մէջ նկատելի է նաև Պարսկական վառ գունաւորութիւնը:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ. —

Ջեռագիրս 20 մանրանկարները կը բովանդակեն. —

ա.	Թուղթ	1ր	Աւետումը
բ.	»	2ա	Մոգերու երկրպագութիւնը
գ.	»	3ր	Տեսողնընդառաջ
դ.	»	4ա	Եիսուսի Մկրտութիւնը Յովհաննէս Մկրտիչէն
ե.	»	5ր	Քրիստոս շրջապատուած երկրպագող սուրբերով
զ.	»	6ա	Ղազարոսի Յարութիւնը
է.	»	7ր	Քրիստոսի Յաղթական Մուտքը յերուսաղէմ
ը.	»	8ա	Վերջին Ընթրիքը
թ.	»	9ր	Եիսուս կը լուսայ Աշակերտներուն ոտքերը
ժ.	»	10ր	Մատնութիւնը
ժա.	»	11ր	Քրիստոս կը կրէ իր Խաչափայտը
ժբ.	»	12ա	Խաչելութիւնը
ժգ.	»	13ր	Յարութիւնը
ժդ.	»	14ա	Քրիստոս կ'օրհնէ Ս. Կոյսը
ժե.	»	15ր	Սուրբ Հոգիի Ելքը

ժգ.	»	16ա	Վերջին Դատաստանը
ժէ.	»	30բ	Ս. Մատթէոս Աւետարանիչ
ժը.	»	136բ	Ս. Մարկոս Աւետարանիչ
ժթ.	»	206բ	Ս. Ղուկաս Աւետարանիչ
ի.	»	324բ	Ս. Յովհաննէս Աւետարանիչ

Յաջորդող Տօնացոյցի և Համարարանի բաժինները ունին հարուստ և գեղեցիկ խորաններ ոսկեայ խորքով և կարմիր, կապոյտ, ճերմակ-գորշ գոյներով: Թաշնային և ծաղկային նմոյշներ, ինչպէս սիրամարգ, աքաղաղ, արագիլ և ձուկ, յատուկ գեղեցկութիւն տուած են խորաններուն:

Անմիջապէս ետքը կայ Մատթէոսի Աւետարանին ցանկը, որուն կը յաջորդէ Աւետարանիչը նստած և հրեշտակ մը որ մատենը կը ներկայացնէ: Հանդիպակաց էջը «ԳԻՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ» հրաշալի խորանով մը և բացառիկ լուսանցադարձով մը կը բացուի: Այլ լուսանցքին 12 դէմքեր շրջանակներու

մէջ առնուած զոյգ առ զոյգ կը ներկայացնեն Խորայէլի 12 ցեղերը: Գաղաթին Մարիամ Յիսուս մանուկը գրկին: Մանրանկար սկզբնատառեր թաշնագիր են և ամէն համարի սկիզբը ոսկետառ:

ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԵՐ. —

Ստորև կը ներկայացնենք Մատթէոսի Աւետարանին մէջ գտնուող լուսանցադարձերը իրենց բովանդակութեամբ: Միւս Աւետարաններուն բովանդակածը նմանօրինակ զարգանկարներ են: Մտթ. ի առաջին էջին աջ սիւնակին բացառիկ լուսանցադարձէն զատ, 12 ցեղերը Մարիամն ու Յիսուսը ներկայացնող, կան հետեւեալները. —

- Թերթ 33ա ծաղկային կարմիր, կապոյտ և ոսկի շրջագիծով.
 » 34ա նոյն.
 » 35բ «Հրեշտակ Տեառն երևեալ երեւէր ի տեսիլսն Յովսեփու» — վարդա-գոյն, կապոյտ, նարնջագոյն և ոսկի շրջագիծով —
 » 36բ Յովհաննէս Մկրտիչ հրեշտակի թևերով ցուպը ձեռքին.
 » 39բ նկար ծաղկային կարմիր, կապոյտ և ոսկի շրջագիծով.
 » 41ա նոյն.
 » 43բ Յիսուս և Փարիսեցի մը. — Յիսուս ցուցամատով ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ օրինականին «Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս».
 » 46ա նկար ծաղկային կարմիր, կապոյտ և ոսկի շրջագիծով.
 » 48ա նոյն.
 » 49բ նոյն.
 » 52ա Յիսուս և բորոտը «Եւ ահա մատուցեալ բորոտ մի» բորոտը ծունկի.
 » 53բ նկար ծաղկային կարմիր կապոյտ և ոսկի շրջագիծով.
 » 55բ Յիսուս և Մատթէոս — ծունկի. — «Ետես այր մի ի մաքսաւորութեան Մատթէոս անուն»:
 » 57ա Յիսուս և իշխանը «Իշխան մի մատուցեալ երկիր պագանէր նմա»:
 » 96բ և 57բ Յիսուս և «Զոյգ երկու» ծունկի իրենց զաւագանները գետին երկընցուցած.
 » 58ա նկար ծաղկային կարմիր, կապոյտ և ոսկի շրջագիծով.
 » 60ա նոյն.
 » 64բ Յիսուս բաղկատարած «Գոհանամ զքէն Հայր Տէր երկնի և երկրի».
 » 65ա Դեղին հասկեր «Գնաց ընդ արտորայս».
 » 67ա Յիսուս և «Գիւհար մի կոյր և համր» ծունկի: Սկզբը գծուած կենդանակերպ դէր դուրս կ'ելլէ աջ աչքէն և ականջէն.
 » 80ա Յիսուս և «Կին մի քանանացի» ծունկի.
 » 82բ Յիսուս երեք աշակերտներով — առքի — «Ի կողմանս Փիլիպեայ կեսարեայն ... զո՞ք սք տեսն զինէն»:

- » 85բ Յիսուս և «այր մի ի ծուներ իջանէր և աղաչէր».
- » 92ա Յիսուս և զամն առ նա ասէ վարդապետ բարի զինչ բարի գործեցից»
- » 98բ Յիսուս հայեացքը և ցուցամասը ուղղած թղենիին «տեսեալ թղենի մի ի ճանապարհին»
- » 121ա Յիսուս երեք աշակերտներու հետ. «Ամենեքին դուք գոյթակղելոց էք յինէն յայսմ գիշերի»
- » 126ա Յուդա ծիրանի հազած ինքզինքը կախած ծառէն, ոտքին տակ սե ստատանան և երեսուն արծաթը — սակիով —
- » 131ա Յովսէփ Արեմոթացին «Այր մի մեծատուն յարմարեալ» ծերունի մը կարմիր ներքնազգեստով և կապոյտ արտաքինով:

Ֆիլասելֆիա

ԶԱԽԷՆ ՎՐԴ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

(FREE LIBRARY, PHILA. PA. U. S. A.)

Դ.

ԶԵՌԱԳԻՐ ԹԻՒ 117 — ԶՈՐԱ ԱՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐ

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ. —

Թուղթ՝ 298, ներառեալ 13 թերթ օրացոյց — տօնացոյցի և 4 թերթ մանրանկարներու: Մեծութիւն՝ 12.1x8.2x4.6 սմ. և 23 տող իւրաքանչիւր էջի վրայ: Նիւթ՝ մագաղաթ: Դրութիւն՝ երկսիւն, մանր բոլորգիր: Կոլի՝ առխտակեայ կաշեպատ զարդարուն. երեք կղպելիք արծաթեայ կոճակներով: Պահպանակի՝ մագաղաթեայ — երկու սկիզբը և երեք վերջաւորութեան: Թուակամ՝ հաւանաբար ՌԺԲ = 1012 (1012 + 551 = 1563): Դրիչ և ծալկով՝ անծանօթ: Հանգամանք՝ շատ լաւ: Մանրանկար՝ 4 լման էջերու վրայ — 14բ, 98բ, 152բ, և 239բ — արանք կը ներկայացնեն Զորս Աւետարանիչները բնագիրներու սկզբնաւորութեան: Լուսանցազարդ՝ հարուստ և բարձր արուեստի գործ: Յիշատակարան՝ չկայ — սակայն կայ նախադասութիւն մը 238բ թերթին վրայ Յովհաննու Աւետարանի նախաբանի վերջաւորութեան «Աւրհնութիւն որ կարգայ, գովութիւն որ լսէ, փառք աւագին, և յիշատակ գրչիս. ամէն»:

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԲ. —

Մատենին սկիզբի 13 օրացոյցի թերթերը պատրաստուած են նուրբ և գեղեցիկ մանրանկարներով և լուսանցազարդերով, կենդանային, թռչնային մթիւով

ներով և վառ գունաւորումներով: Ընդհանրապէս սակի յատակով և ծաղկային ու բուսային լուսանցազարդերով: Յայտնի կերէին թռչուն, աքաղաղ, սիրամարգ, զազան, արմաւենի:

14րդ թերթի բ. էջը կը ներկայացնէ Մատթէոս Աւետարանիչի մանրանկարը, հրեշտակ մը կողքին: Առաջինը նստած զահի վրայ, ոտքերը պատուանդանի վրայ, կապոյտ պարեգօտով և կարմիր սակզօծ շուրջաւով: Ետին սակի խորք, տուն մը երեք բարձր կարմիր տանիքներով և աշտարակ մը:

Թերթ 15ա շատ նուրբ և արուեստով զօռած մանրանկար մը կը ներկայացնէ: Խորան և սկիզբն Մատթէոսի Աւետարանի, Լուսանցազարդ 10 դէմքեր ձեռքերին մագաղաթներ. վերեւ Մարիամ Աստուածածին գիրկը մանուկ Յիսուսը: Բոլորը սակի խորքով, կարմիր և կապոյտ գոյններով և նուրբ ճերմակ գիծերով: Խորանը ծաղկաւոր, սակի, կարմիր, կապոյտ գոյններով և ճերմակ ու կանաչ երիզներով: «ԳԻՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ», Գը Գարբիէլ Հրեշտակապետն է, փողը բերնին և Աւետարանը ձեռքին: Մնացեալ վեց տառերը թռչնագիր են շատ նուրբ և գեղեցիկ կարմիր — կապոյտ — ճերմակ — կանաչ ներդաշնակութեամբ: Ամէն գլխագիր սակի գիր է: Ամէն գլխու առաջին գիրը մանրանկար է սակի — կարմիր — կապոյտ — կանաչ գոյններու ներդաշնակութեամբ:

Թերթ 11 — 13 կը բովանդակէ ցանկ Մատթէոսի Աւետարանին, ինչպէս նաև բազմաթիւն և համաձայնութիւն երեք համատես աւետարաններու:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՍԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄՏՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հայ Գրականության Բարեկամներու Միության օտարած մեկ Վիճարանական Ժողովին նիստի եղող,

«Ներկայիս, մշակութային գեղի վրայ համազգային գործակցութիւն ստեղծել եւ հեռակամացնել կարելի՞ է թէ ոչ» հարցին առիթով:

Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութիւնը լուսագոյն եւ կամ յարմարագոյն ընտրութիւնը ըրած պիտի ըլլար, եթէ տարբեր հասանքներէ, հեղինակութիւն վայելող, հանրային գործերով զբաղուող անձինք հրաւիրէր, այս նիւթի մասին վիճարանելու եւ մտածումներ փոխանակելու համար, գրական արդիւնք մը ձեռք բերելու մօտք անշուշտ:

Մտքերը պայծառացնելու, հոգ պատրաստելու եւ կապ մը ստեղծելու համար աւելի օգտակար պիտի ըլլային ձեռներէց մարդիկ եւ մանաւանդ մեր մատուցողականները: Այսպիսի նիւթի մը մասին իմ

ԼՈՒՍԱՆՑԱԶՄԱՐԴԵՐ. —

Մողկային մօթ ի վներով 46 հատ. թըռչնային՝ 6 հատ. հասկ՝ 1, թղենի՝ 1, Տաճարի մուտք՝ 1. Բոլորը կապոյտ-սակիկանաչ — կարմիր — ճերմակ — նարնջագոյն գոյներով եւ ներդաշնակութեամբ: Նոյն լուսանցադարձերը մեծ համեմատութեամբ կրկնուած են միւս Աւետարաններուն մէջ:

Եովհաննէս Աւետարանիչը դժուած է յատուկ դիրքով մը, նստած Պատմասկողին վրայ, վերոյիշեալ նոյն գոյներով. հոս կերելի ընդհանուր նմանութիւն մը Բիւզանդական ոճի:

ԹՈՒՒԱԿԱՆ. —

Ձեռագրիս մէջ թուականի նշան չկայ: Սակայն ետեւի կողքին ներքին մասին կեղծոնը մեկնաւոր, աւելի խոշոր քան ձեռագրի գիրերը, հաւանաբար գրիչին ձեռքով, գրուած է ՌԺԲ 1012 թուական Հայոց, որ է 1563 թուական Քրիստոսի:

ԶԱԽԷՆ ՎՐԴ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Պիլատեի վրայ

յայտնելիք մտքերը սրացաւ անձի մը կարծիքը միայն պիտի ըլլան: Բայց քանի որ անունս գրուած է վիճողներու ցանկին մէջ, պիտի ջանամ քանի մը խօսքով պարզել իմ ալ մտածումներս:

«Ներկայիս, մշակոյթի դեռնի վրայ համազգային գործակցութիւն ստեղծել եւ տեղականացնել կարելի՞ է»։ Առաջին անգամը չէ որ կ'արծարծուի այս հարցը, առաջին անգամը չէ որ մտքերը կը զբաղուին այս նիւթով: Ազգային — հանրային կեանքի քարեկուման մտահոգութիւնը չարչարած է ամէն սրացաւ հոյս հոգի, միջոց մը փնտռելու եւ ձերբադատուելու համար, մեր մէջ օրէ օր խոր արմատ ձգող յոռի եւ ֆիտասեր մտայնութիւններէն: Շատեր դժբախտաբար կեղծ են այն եզրակացութեան թէ ստեղծութիւնը միայն արդիւնք է անկարելի է ստեղծել բողձացուած գործակցութիւնը, նոյնիսկ մշակոյթի դեռնին վրայ: Մշակոյթի սիրոյն համար իսկ կարելի չէ եղած քով քովի բերել քանի մը հոգի:

Նահանջած են մեր մատուցողականներն իսկ: Մարդիկ, որոնց համար կը կարծուէր թէ իրենց կեանքէն աւելի պիտի արժէր մշակոյթը, ընկրկած են: Գրականութեամբ անանդ ու տպրոզ անձինք անգամ, կարծէք չեն մտահոգուած ու ճիգ մը չեն ըրած կորուստէ փրկելու համար մեր հոգեկան արժէքները: Շատեր վհատած ու ջլատուած են հաւատքի պակասով, իսկ ոմանք ալ անձնական ինչ ինչ հաշիւներով ընկրկած են ու մէկդի քաշուած:

Երբ առաջարկուեցաւ ինձ մասնակցիլ այս վիճարանութեան, մտաբերելով հանդերձ մեր կեանքի ախուր երեւոյթներն ու համագործակցութեան դժուարութիւնները, ջանացի լուսատես ըլլալ: Ոյժ տուի երեւակայութեանս եւ «երանաստան» մը ստեղծեցի մտքիս մէջ: Եռասողքեցի ինքզինքս այն հաւատքով, որ փոխադարձ կամեցողութեամբ, լուրջ մտածումով եւ աշխատանքով, թերեւ օր մը կարելի կ'ըլլայ գործակցութիւն առաջ բերել եւ երեւակայած «երանաստան»ը իրականացած տեսնել:

Ինչպէս ըսի, կամեցողութիւնը միակ պայմանն է գործակցութեան: Վանկը նեղ-